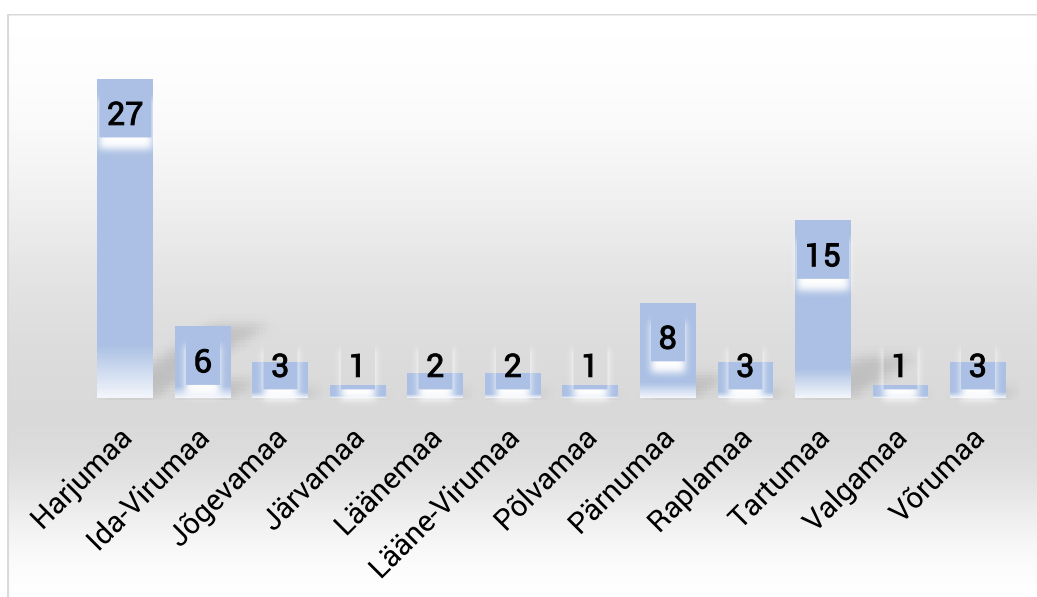

Kokkuvõte sihtkontrollist kantserogeenid töökeskkonnas

Tööinspeksioon viis 2024 aasta jaanuaris-veebruaris läbi sihtkontrolli ettevõtetes, mille tegevusvaldkondades puutuvad töötajad kokku kantserogeensete kemikaalide või tööprotsessidega. Kogu Eestit hõlmanud sihtkontrolli käigus kontrolliti 2024 aasta kontrollitavate ettevõtete nimekirja kuulunud ettevõtetes töötervishoiu ja tööohutuse seaduses sätestatud nõuete täitmist 12 maakonna 72 ettevõttes. Kontrolliga oli puutumuses 2589 töötajat.

Etteruttavalt võib öelda, et sihtkontrollivalimis oli ettevõtteid rohkem, kuid kui kontrollikülastuse käigus selgus, et töötajatel ei ole kantserogeenidega kokkupuudet, siis viidi läbi üldkontroll ning kontrollitulemused sihtkontrolli alla ei kvalifitseerunud. Näiteks selgus kontrolli käigus, et ettevõtte oli kantserogeense kemikaali vahetanud välja vähemohtliku kemikaali vastu.

Kontrolli käigus tuvastasid inspektorid 435 puudust, millest 166 vormistati ettekirjutuseks, mis tähendab nende kõrvaldamiseks oli vaja aega enam kui 7 kalendripäeva.

Kantserogeenidega kokkupuute hindamine

Läbi viidud sihtkontrolli peamiseks eesmärgiks oli kantserogeensete kemikaalide ja tööprotsessidega seonduva ohu teadvustamine ning terviseriskide vältimine. Tööinspektorid kontrollisid töökeskkonna riskianalüüsis kantserogeenidest kokkupuutega seonduva ohu hindamist, Tööinspeksiooni teavitamist kantserogeensete kemikaalide kasutusele võtmisest või kantserogeensete tööprotsessidega töö alustamisest. Niisamuti kontrolliti, kas tööandja peab nimekirja töötajatest, kes puutuvad kantserogeenidega kokku.

Tervelt 68% kontrollitud ettevõtetest ei olnud hinnanud kokkupuudet kantserogeensete kemikaalidega või kantserogeensete tööprotsessidega töökeskkonna riskianalüüsis. 87% ettevõtetest (63 ettevõtet) ei olnud tööandja esitanud Tööinspeksioonile teatist 30 kalendripäeva enne kantserogeensete kemikaalide kasutamise või tööprotsesside alustamist. Teadmist, et kantserogeenidega kokkupuutuvate töötajate kohta peab pidama nimekirja, ei olnud viiekümnes ettevõttes.

Töökeskonna riskianalüüsi käigus tuleb hinnata kõiki ohutegureid, et vältida võimalikku terviskahju ning võtta õigeaegselt kasutusele meetmed ohuteguri mõju vähendamiseks ja vältimiseks.

„Kõige suurem Ahhaa! oli et nii palju liigutusi on vaja teha kui kasutad kantserogeene - TI'le teatis, töötajate nimekiri (+ 40 a säilitada), RAs hinnata nii detailselt, ühte kappi ei saa riideid panna (kui vahesein puudu), väljaõppe registreerimisel täpsed punktid vaja kirjutada, et meditsiiniline mask ei ole kantseroogenide vastu OK.“

„Ühe labori esindaja esines üsna põneva avaldusega - mis neist kantseroogenidest uurida, mutageenid on ju palju hullemad. Kantseroogenist saab vaid vähi, aga mutageeni mõju võib viia väärenguteni.“

Ohtlike kemikaalide ohutuskaardid

Kui töötaja käitleb töökeskonnas ohtlikke kemikaale peab tööandja kemikaali tarnijalt saama eestikeelsed ohutuskaardid, millel olevat ohutusinfot tuleb töötajale tutvustada. Ettevõttes, kus olid kasutusel kantserogeensed kemikaalid, olid ohutuskaardid olemas 76% juhtudest. Küll aga tuli ette olukordi, kus tööinspektor juhtis tööandja tähelepanu asjaolule, et ohutuskaart on vanas väljatrükis ning vajab tarnijalt uue küsimist, millel ka juba värskem info – nt UFI-kood, mis aitab vajadusel Mürgistusteabekeskusel kiirelt identifitseerida millise ainega tegu. Samuti selgitasid tööinspektorid kemikaali ohutuskaardi töötajale tutvustamise olulisust - et töötaja oleks teadlik ennekõike kemikaali ohtlikkusest, vajalike isikukaitsevahendite kasutamisest ja esmaabimeetmetest.

„Mitmel tööandjal oli endal teadmine, et neil on olemas ettevõttes kantseroogenid, kuid kui hakkasime neid koos otsima, ei leidnud ja selgus, et ei olegi. Ehk siis kemikaalide piktogrammidel olev tervisohu märgis oli nii mitmegi jaoks vähki tekitav kemikaal.“

„Teadmatus, et tervisohu märk tähendab muuhulgas ka kantseroogeni ja et mõni aine võib aja jooksul ohutuskaartide uuendustega muutuda mitte-kantseroogeneks.“

Väljaõpe kantseroogenidega kokku puutuajale

Kantseroogenidega kokkupuutuvatele töötajatele tuleb enne kantseroogenidega kokkupuutumist tagada asjakohane väljaõpe. Tööinspektorid kontrollisid, kas ettevõttes, kus on kasutusel kantseroogeenseid kemikaale või tööprotsesse, on vastav ohutusjuhise olemas ning kas väljaõpe on läbi viidud ja registreeritud. Selgus, et juhiseid ei olnud küll 62% ettevõtetest, kuid väljaõpe kantseroogenidega kokkupuutuvate töötajatele oli läbi viidud 94% ettevõtetes, kuid samas 74% kontrollitud ettevõtetes oli väljaõppe toimumine jäetud registreerimata. On oluline, et töötajale on viidud läbi väljaõpe teadvustamiseks kantseroogenide kemikaalidega seotud ohtusid. Sestap jagasid tööinspektorid kontrolli käigus ka eelnevalt koostatud näidist juhiseid kantseroogenidega töötajale, mida tööandja saab eeskujuks võtta ja omalt poolt täiendada. Selgitati, et lisaks üldiste tehtava töö ja töövahendite ohutusjuhisele peab tööandja väljaõppe käigus töötajat juhendama kantseroogeni terviskahjustavast toimest, rakendatavatest ohutusabinõudest, ohumärguannetest, hügieeninõuetest, isikukaitsevahendite ja tööriietuse kandmise korrast ning andma juhised ohuolukorras käitumiseks.

„Kõige suurem avastus oli, et diiselmootori heitgaasid ja igasuguse lehtpuidutolm on kantseroogen.“

Tervisekontroll töötervishoiuarsti juures

Kantserogeenidega kokkupuutuvalle töötajale tuleb tervisekontroll korraldada enne tema tööle asumist kantserogeenidega kokkupuutuval töökohal. Teadlikkus selle nõude osas on madal ning sellest annab tunnistust, et pisut üle poole kontrollitud ettevõtetest (58%) olid tervisekontrolli töötajatele korraldanud. Töötervishoiuarsti poolt läbiviidava tervisekontrolli eesmärk on hinnata töötaja tervises seisundit ja töötingimuste sobivust töötajale ning diagnoosida tööst põhjustatud haigestumised ja kutsehaigestumised. Eesmärgiks on avastada võimalikult vara ka sellised tervisehäired, mis võivad olla pärit konkreetsest töökeskkonnast. Varase probleemi avastamine võimaldab vältida töötaja tervise edasist halvenemist.

Isikukaitsevahendid ja tööriietus

Tööandja peab töötajad varustama isikukaitsevahenditega, kui õnnetuse või haigestumise ohtu töökohas ei saa vältida ega piirata tehniliste ühiskaitsevahendite või töökorraldusabinõudega. Seetõttu kontrollisid inspektorid ka isikukaitsevahendite väljastamist ning ohumärgistuse tagamist neid piirkondades, kus isikukaitsevahendit on vaja kanda. 79% tööandjatest oli töötajatele vajalikud isikukaitsevahendid väljastanud. Ohumärgistus isikukaitsevahendite kandmise kohta oli tagatud 61%-s ettevõtetes.

Tööinspektorid kontrollisid ka neid olukordi, kus tööandja peab andma töötajale võimaliku kantserogeenidega kokkupuute vältimiseks asjakohase tööriietuse, vajadusel kaitseriietuse ning leiti, et 94% kontrollitutest (68 tööandjat) olid töötajatele tööriietuse väljastanud.

Tööriietust tuleb hoida tänavariietusest eraldi vältimaks ristsaastumist ning selleks otstarbeks peab tööandja tagama eraldi hoiukohad (nt sektsioneeritud kapid). See nõue oli täidetud 92% kontrollitud ettevõtetest.

„Probleemiks oli asjakohase isikukaitsevahendite väljastamine ehk nt olid väljastatud küll maskid, kuid mitte lähtuvalt kemikaali ohutuskaardist, prillid - optilisi prille kandvatele töötajatele ei olnud väljastatud talle sobivaid üleprille.“

„Kaks tööandjat ei tahtnud nõustuda puudustega (kaitseprillide ohumärgistus, kaitseprillide kasutamisega). Pärast pikalt läbiviidavaid vestlusi suutsin neile selgeks teha, miks neid on vaja.“

Esmaabivahendid ja märgistus

Tagamaks vajadusel kiiret esmaabi, peavad töökohal olema selgesti märgistatud ja ligipääsetavas kohas esmaabivahendid, ühtse abi kutsumise number 112 ja info esmaabiandja kohta. Kontrollimise tulemusel selgus, et tervelt 40% juhtudel oli jäänud üles panemata märgis 112 või puudus info esmaabiandja kohta.

Silmadušš (silmaloputusvedelik) peab olema tagatud kemikaalide käitlemise kohas või kohas, kus on võõrkeha silma sattumise oht. Inspektorid tuvastasid, et silmadušš oli tagatud 76% kontrollitud ettevõtetes ning see asus kergesti ligipääsetavas ja märgistatud kohas. 21 % ettevõtetest silmadušš puudus või ei olnud selle asukoht märgistatud. Silmadušš peab olema vahetult kohas, kus ohtlikke kemikaale kasutatakse, sest kemikaali silma sattumisel ei ole töötajal võimalik minna teisest ruumist või tsehhi otsast silmadušši otsima.

„Silmadušid olid olemas, kuid aegunud.“

Ohumärgistus

Kui töökeskkonnas on ohualad, siis tuleb need vastavalt märgistada. Niisamuti peavad käideldavad kemikaalid paiknema selgelt märgistatud anumates ning märgistatud peavad olema ka ohtlike tootmisjäätmete kogumiskonteinerid. Tööandja peab tagama, et kõik kantserogeenseid aineid sisaldavad seadmed, konteinerid ja pakendid kannavad selgesti loetavat märgistust ning hästi nähtavaid hoiatusmärke. 14% juhtudel, kus oli vajalik seadmete, pakendite ohumärgistus, leiti, et vajalik ja asjakohane märgistus puudus.

Pesemisvõimalused

Tööandja peab töötajate võimaliku kantserogeeni kokkupuute vältimiseks andma töötajate kasutusse duššidega varustatud pesemisruumid – see võimalus oli tagatud 96% kontrollitud ettevõtetes.

Järeldused

Läbiviidud sihtkontroll näitas ennekõike seda, et teadlikus kantserogeensetest kemikaalidest ja kantserogeensetest tööprotsessidest ei ole piisav hoidmaks ära tööst põhjustatud haigestumised või viia need võimaliku miinimumini. Ennekõike on vaja teadvustada ohumärgistuste tähendusi. Ei olnud harvad juhud, kus kontrolli käigus selgus, et ei tööandja ega töötajad ei olnud teadlikud CLP-ohupiktogrammide tähendusest ega sellest, et kemikaali ohutuskaart on esmane allikas saamaks teada kemikaali ohtlikkusest ning vajalikest isikukaitsevahenditest.

Hoidmaks ära tööõnnetusi ja tööst põhjustatud haigestumisi, tuleb igal tööandjal ja ka töötajal hinnata töökeskkonnas toimuvat ja seda, millega töökeskkonnas kokku puututakse.

Juhised tööandjale:

Määra töökeskkonnaspetsialist, kes on pädev - töökeskkonnaalaste teadmiste ja oskustega;

Korralda töökeskkonna riskianalüüs, mõõda vajadusel töökeskkonnaparameetrid. Koosta tegevuskava;

Hangi kemikaalide ohutuskaardid ning aruta neid koos töötajatega;

Kui kemikaal või tööprotsess on kantserogeenne, siis jälgi milline on ohutuskaardil ohumärgistus;

Kui ohutuskaardil iseloomustab kemikaali ohulause H350, Carc.1, siis on tegemist sellise kantserogeense kemikaaliga, millega töö alustamisest tuleb Tööinspektsiooni teavitada 30 kalendripäeva ette ning pidada töötajate nimekirja, kes oma töös kantserogeeni kokku puutuvad. Ka kantserogeensete tööprotsessidega töö alustamisest tuleb Tööinspektsiooni teavitada 30 kalendripäeva ette ning pidada töötajate nimekirja, kes oma töös kantserogeeni kokku puutuvad.

Korralda töötajale tervisekontroll enne tema tööle asumist kui töötaja puutub oma töös kokku kantserogeenidega.

Koosta ohutusjuhendid. Juhenda, korralda väljaõpe ning registreeri kirjalikult;

Väljasta isikukaitsevahendid ning tööriided, vajadusel kaitseriided;

Märgista töökeskkonnas ohualad ning taga ohumärgistus kogu töökeskkonnas;

Taga toimiv esmaabikorraldus;

Jälgi, et tööelu oleks terve – tunne huvi töötajate vastu;

Kuula töötajate ettepanekuid tööelu paremaks muutmiseks ning muutke tööelu koos paremaks.

Kokkuvõtte koostas:

Angelica Maasikas

Vanemtööinspektor

01.04.2024